

Babalara Verilen Dil Eğitim Programının Çocukların Alıcı Dil Gelişimine Etkisi *

Ceyhun Ersan ¹

Öz

Bu araştırmanın amacı; 36-48 aylar arasında, okul öncesi eğitim almayan çocuğa sahip babalara çocuklarda dil gelişimini desteklemek amacıyla verilen baba eğitim programının, bu çocukların dil gelişim düzeylerine olan etkisini incelemektir. Bu amaçla araştırmacı tarafından "Baba Dil Destek Programı" (BADİDEP) geliştirilmiştir. Çalışmanın örnekleme Kütahya Emet İlçesinde yaşayan ve çocuğu okul öncesi eğitim almayan 42 baba ve onların çocuklarından oluşturulmuştur. Çalışmada öntest sontest kontrol gruplu araştırma deseni kullanılmıştır. Örneklemdaki 22 baba tesadüfi olarak deney grubuna alınmış ve 8 haftalık baba dil destek eğitimine katılmış, 20 baba kontrol grubuna alınmış ve herhangi bir baba eğitimi almamışlardır. Çocukların dil gelişim düzeyleri "Peabody Resim-Kelime Testi" ile ölçülmüştür. Verilerin analizinde Mann Whitney U Testi ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi'nden yararlanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre "Baba Dil Destek Programı" ile eğitime alınan babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile eğitim almayan babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Dolayısıyla "Baba Dil Destek Programı" çocukların dil gelişim düzeylerini olumlu şekilde etkilemektedir. Çalışma, babalara verilen eğitimin çocuklarının dil gelişim düzeylerine olumlu etkisini ortaya koymakta ve bu yönüyle alan yazına katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Baba eğitimi
Baba Dil Destek Programı
Dil gelişimi
36-48 aylık çocuklar
Okul öncesi dönem

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 01.12.2014
Kabul Tarihi: 05.07.2015
Elektronik Yayın Tarihi: 04.08.2015

DOI: 10.15390/EB.2015.4260

Giriş

İnsan yaşamında sürekli olarak bir gelişim ve değişimin var olduğu gözlenebilir bir gerçektir. Bu değişim ve gelişimin insanın doğumundan, yaşamının sonlanmasına değin sürdüğü söylenebilir. Çağımızda hızla artan bilimsel, sosyal ve siyasi gelişmeler, insanoğlunun yaşamı üzerinde belirleyici bir rol oynamakta, mutlak gerçekler olarak algıladığımız pek çok durumun tabularını yerle bir edebilmektedir.

* Bu çalışma 2013 yılında Ceyhun Ersan tarafından Doç. Dr. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan danışmanlığında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne sunulan "Baba Dil Destek Programının Çocukların Dil Gelişimine Etkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Pamukkale Üniversitesi, Çocuk Bakım ve Gençlik Hizmetleri Bölümü, Türkiye, ceyhunersan@yahoo.com

İnsan yaşamının ilk yıllarının önemi pek çok bilimsel araştırmanın konusu olmuştur. Erken yaşlarda çocuğun içinde bulunduğu çevre ve çocuğa sağlanan eğitimin niteliği onun gelecekteki başarılarını ve dolayısıyla da yaşam kalitesini büyük ölçüde belirlemektedir. Yapılan araştırmalar, erken çocukluk yıllarındaki uyarıcı ortam ve yaşantı yetersizliklerinin daha sonraki yıllarda öğrenme ve gelişim düzeyini sınırladığını; zengin uyarıcıya sahip çevrenin ise okul öğrenmelerinin temelini oluşturan anadili kullanma yeterliliğini, sayısal ve uzamsal yeteneklerini, başarıma güdüsünü, verimli çalışma alışkanlıklarını ve sonuç olarak öğrenme düzeyini artırdığını göstermektedir (Senemoğlu, 2004).

Erken yaşlarda çocuğa sağlanan eğitim sadece kurumsal olarak sağlanan okul öncesi eğitimi değil, çocuğun doğumu itibariyle başlaması gereken bir süreci tanımlamaktadır. Dolayısıyla, istisnalar dışında, her çocuk için ilk eğitim ortamı aile, ilk öğretmenleri ise anne, baba ve diğer aile bireyleri olarak düşünülebilir. Anne ve babalar zengin uyarıcı ortamlar hazırlayarak, çocuğun gelişiminin en hızlı olduğu bu dönemde çocukları için çok önemli kazanımların ortaya çıkmasını sağlayabilirler. Yörükoğlu'nun (2000) anlatımıyla, çocuk için anne ve babadan öğrenilenler, yaşamın ilk yıllarına ait olarak atılan sağlam temeller ve kurulan güvenli ilişkiler, önemini yaşam boyu sürdürmektedir. Çocuğun bilişsel gelişim, sosyal gelişim, dil gelişimi ve hatta cinsel gelişimine kadar tüm alanlar açısından tam ve sağlıklı bir birey olmasında ailenin etkisi çok büyük önem taşımaktadır.

Ailelerin çocuklarının bakım ve eğitimine daha çağdaş ve daha bilimsel bir temelde dahil olmaları aile eğitimi ile mümkün olabilir. Kağıtçıbaşı'na (1989) göre ebeveynleri ana babalık becerileri konusunda eğitim almış çocukların bilişsel, sosyal, duygusal, psiko-motor ve kişilik gelişimlerinin, ebeveynleri eğitim almamış çocuklara oranla daha iyi olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya konmaktadır.

Son otuz kırk yıl öncesine kadar insanın yaşama başlaması öncelikle ve özellikle sadece "anne" ile özdeşleştirilirken, bugün bu fenomenin yanlış değilse bile önyargılı olduğu söylenebilir. Çünkü pek çok bilimsel bulgu babanın çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal, cinsel gelişimi (Güngörmüş Özkardeş, 2006, Kuzucu, 2011) ve dil gelişimi (Tamis LeMonda, Shannon, Cabrera, ve Lamb, 2004; Pancsofar ve Vernon-Feagans, 2006) üzerinde etkili olduğunu babanın, çocuğun doğumu itibariyle yaşam ve gelişimine eşsiz katkılar sağlayabildiğini göstermektedir. Babalar da tıpkı anneler gibi çocuğun bilişsel, sosyal duygusal, dilsel, cinsel ve ahlaki gelişimlerinde önemli rol oynamaktadır.

Ancak babaların çocuklarının yaşamına sağlaması gerekli bu eşsiz rollerinin neler olduğu, bu rolleri yürütmede nasıl davranmaları gerektiği ve hatta nasıl davranmamaları gerektiği gibi konuların gelenekler ya da salt kültürel değerlerle aktarılması olabildiğince zor ve hatta imkansız gözükmektedir. Bu durumda en akılcı çözüm babaların uygun öğrenme ortamları/durumları sağlanarak "baba olmak" ve hatta "etkili baba olmak" ile ilgili nitelikli bilgi ve uygulamalara ulaşmalarını sağlamak olmalıdır.

Erken yaşlarda çocuğun gerek bakımı ve gerekse eğitimi söz konusu olduğunda genellikle akla ilk gelen anneler olmuştur. Hatta ünlü Amerika'lı antropolog Margaret Mead'in, babaları "biyolojik bir gereklilik, sosyal açıdan bir kaza" (aktaran Parke ve Brott, 1999) olarak tanımladığı bilinmektedir. Çocuğun eğitimi süreci noktasından bakıldığında çok uzun bir dönemde babaların araştırma konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Çocuk gelişimi ile ilgili kuramlarda da (örn. Bowlby'nin Bağlanma Kuramı), daha çok annenin önemi vurgulanmış, baba, anneye destek verebilecek bir unsur olarak tarif edilmiştir (aktaran Güngörmüş Özkardeş, 2006). Bu gibi algılamaların bir uzantısı olarak aile eğitim programlarının hedef kitlesi genellikle anneler olmuştur. Türkiye'deki aile eğitim programları sınırlı olmakla birlikte babaları eğitim sürecine dahil etme, babaları baba olma ve çocuklarının bakım ve eğitiminde daha yeterli hale getirme amacıyla ortaya çıkan aile eğitim programları da oldukça sınırlı sayıda bulunmaktadır.

Kadının çalışma hayatına atılması, boşanma, ölüm, evlilik dışı çocuk sahibi olma gibi pek çok sebep, babaların da çocuklarının yaşamları ile ilgili daha fazla sorumluluk almalarını zorunlu kılmakta ve onların en az anneler kadar çocuk gelişimi ve eğitimi konularında eğitilmiş olmaları gerekliliğini ortaya koymaktadır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010). Alan yazında baba eğitimi ile ilgili

çalışmaların artmaya başladığı gözlenmektedir. Ancak Türkiye’de bu yöndeki baba eğitim programları sayısal olarak değerlendirildiğinde sınırlı düzeyde oldukları görülmektedir (Aydın, 2003; Kocayörük, 2010). Bu gerçeklerden hareketle babalar için eğitim programları düzenlemek ve bu programların çocuklar üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak önemlidir.

Alan yazın incelendiğinde yurtdışında gerçekleştirilen babalara yönelik eğitim programları noktasında rastlanan ilk örneğin *Çocuk Doğumu Eğitim Sınıfları* olduğunu söylemek mümkündür (aktaran Levant ve Doyle,1983). Bir diğer örnek ise Amerika Birleşik Devletlerinde 1965 yılından beri kullanılan erken müdahale programı Erken Başlangıç Programı’dır (Head Start Program). Bu program her ne kadar bir aile katımlı erken çocukluk eğitimi programı olsa da baba katılımına ayrı bir önem vermiştir. Özellikle son yıllarda baba ve baba katılımı konusu Head Start Programı’nun yoğun derecede ilgisini çekmiş ve birçok eyalette baba katılım projeleri başlatılmıştır (Fagan ve Stevenson, 1995). Head Start Programına katılan babaların çocukları ile ilgili olumlu etkileşimler yaşadıkları ve bu katkısıyla çocukların gelişimlerini destekledikleri yönünde çeşitli araştırma sonuçları bulunmaktadır (Amato, 1996; Bogenschneider, 1997; Fagan, 1999; Fagan ve Iglesias, 1999). Doğrudan babalara yönelik ya da hem anne hem de babaları hedef alan eğitim programlarına ilişkin çarpıcı bir olguyu Lundahl, Tollefson, Lovejoy ve Risser’in (2008) çalışmasında görmek mümkündür. Ebeveyn eğitim programlarına babaların katılım düzeylerini belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmada 32 eğitim programı ele alınmış ve bunlardan 16 tanesinin hem anne hem de babaları, diğer 16 tanesinin ise sadece anneleri eğitime almayı amaçladığı belirlenmiştir. Meta analizi sonuçları da oldukça çarpıcıdır. Analiz sonuçlarına göre babalar, annelerle kıyaslandığında, ebeveyn eğitim programlarından çok az kazanım elde ettiklerini bildirmişlerdir (Lundahl, Tollefson, Lovejoy ve Risser, 2008).

Yine de son yıllar dikkate alındığında, sadece internet üzerinden arama yapılarak bile, çeşitli baba eğitim programlarının daha sık olarak karşımıza çıktığını söylemek mümkündür. Bu programlara Fathers in Training, Nurturing Fathers Program, Father Plus ve Fatherhood Programs örnek olarak verilebilir.

Türkiye bağlamında baba eğitim programları ele alındığında da çok zengin bir tablo ile karşılaşmak olabildiğince zordur. Bir ebeveyn eğitim programı olarak ele alınabilecek *Ana Baba Okulu* başlı başına bir baba eğitim programı değildir. Ancak bilimsel veriler (Yavuzer ve diğerleri, 2004), bu programa katılan kişilerin %38’inin erkek olduğunu göstermektedir. Bu oran Türkiye’deki baba eğitimi örneklemini için çok değerli bir anlam taşımaktadır. Türkiye’de baba eğitimi konusundaki en kapsamlı örnek Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından 1996’da başlatılan *Baba Destek Programı*’dır. *Baba Destek Programı*, babaları çocuk gelişimi konusunda bilgilendirip desteklemeyi ve çocuk eğitiminde ne denli önemli olduklarına dair bilinçlendirmeyi amaçlar. Araştırma sonuçlarına göre *Baba Destek Programı* bu programa katılan babalara çeşitli kazanımlar sağlamaktadır. Aynı zamanda programın sağladığı bu kazanımlar ailenin diğer bireyleri ile de olumlu bir etkileşime neden olmaktadır (Alibeyoğlu, 2009; Atmaca Koçak, 2004). *Ana Baba Okulu* ve *Baba Destek Programı*’na ilave olarak baba eğitimi ile ilgili araştırmalar lisansüstü eğitimler kapsamında üniversiteler tarafından gerçekleştirilmektedir (Aydın, 2003; Kocayörük, 2007; Taşkın, 2005; Ünüvar, 2008). Babalar ve çocuklara yönelik olarak nitel ve nicel çalışmaların artmasına rağmen, bu alanda hala çalışılması, özellikle de deneysel araştırmaların yapılması tavsiye edilmektedir (Nelson, 2004). Tüm bunların bir sonucu olarak, babalara yönelik araştırmalara gereksinim duyulmaktadır.

Babanın çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal, cinsel gelişimine etkileri ile ilgili olarak yapılan çalışma sayısı, babanın çocuğunun dil gelişimine etkisi ile ilgili olarak yapılan çalışmalarla kıyaslandığında nispeten daha fazladır. Güven ve Bal’a (2000,) göre dil, tüm kuralları ile birlikte, geçirilen yaşantılar sırasında doğal olarak öğrenilmektedir. Çocuklar dili kazanırlarken ilk modelleri anne babaları, diğer aile bireyleri, daha sonra sosyal çevrede ve okul ortamında etkileşimde buldukları diğer bireylerdir. Modeller kadar çocuklara sunulacak zenginleştirilmiş dil çevreleri de onların dili kazanmalarında ve yaratıcı bir şekilde kullanmalarında destekleyici etkenler olacaktır. Ancak çocuğun dil gelişimine ait bu süreçte babanın etkisi ile ilgili çalışma sayısı azdır.

Buradan hareketle Türkiye’de babaları konu alan araştırmaların ve baba eğitimi çalışmalarının sınırlılığı ve ötesinde, alan yazında babalara verilecek bir eğitim programının çocukların dil gelişim düzeylerine etkisi ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamış olunması ve bu konunun bilimsel olarak detaylı incelenmesi gerektiği için bu araştırmanın önemli ve incelenmesi gereken bir problem olduğu düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda babaların okul öncesi eğitim almayan 36-48 aylar arasındaki çocuklarının dil gelişimlerini desteklemeleri ekseninde bir eğitim programı hazırlanmış ve deney-kontrol gruplu olarak bu programın etkililiği test edilmiştir. Çalışmada ek olarak Baba Dil Destek Programı’nın etkisinin çocukların cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı da test edilmiştir.

Çalışmanın bazı varsayımları ve sınırlılıkları bulunmaktadır. . Çalışmanın varsayımları a) çalışmaya katılan deney grubu babaların Baba Dil Destek Programı yoluyla edindikleri bilgi, beceri ve tutumları çocuklarına uyguladıkları, b) dil gelişim düzeyleri ölçülen deney ve kontrol grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri üzerinde anne, kardeş, akranlar, televizyon vb. etkenlerin eşit düzeyde etkili olduğu ve c) deney grubu babalara verilen eğitimin süresinin yeterli olduğu varsayılmıştır. Değinildiği gibi çalışma belli sınırlılıklara da sahiptir. Bunlar a) çalışma Kütahya ili Emet ilçesinde 36-48 aylar arasında okul öncesi eğitim almayan çocukların ulaşılabilen ve gönüllü babalarıyla ve b) çocukların dil gelişim düzeyleri Peabody Resim-Kelime Testi’nin ölçbildiği düzeyle sınırlıdır.

Yöntem

Deneysel Araştırma Yöntemi

Deneysel desenlerde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmektir. Araştırmacı bu yöndeki amacını gerçekleştirmek için bağımsız değişkenin düzeyleri olan işlem gruplarına yansız şekilde atama yapmak, bağımsız değişkeni manipüle etmek ve dışsal değişkenleri kontrol altına almak zorundadır. Deneysel desenler için çeşitli sınıflamalar yapılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Bu çalışmada gerçek deneysel desenlerden biri olan öntest-sontest kontrol gruplu seçkisiz desen kullanılmıştır. Bu noktadan hareketle çalışmanın bağımsız değişkeni Baba Dil Destek Programı, bağımlı değişkeni ise eğitim alan deney grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleridir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni, Türkiye'nin Batı kıyılarında küçük bir kırsal ilçede (Kütahya-Emet) yaşayan, 36-48 aylar arasında çocuğu olan ve bu çocuğu okul öncesi eğitim almayan babalardan oluşmaktadır. Araştırmacı, bu şartları taşıyan babalara bir eğitim programı verileceğine ilişkin hazırladığı afişler ve broşürler yardımıyla ulaşmaya çalışmıştır. Afiş ve broşürler tüm devlet dairelerine, muhtarlıklara ve bazı özel işletmelere asılmıştır. Belirlenen bu evrenden örneklemin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaca yönelik olarak yapılan bilgilendirme çağrısına 52 adet baba müracaat etmiştir. Bu 52 babadan 10 tanesinin çocukları 48 ay üzerinde yaşa sahip olduğundan örneklemden çıkarılmış, diğer 42 baba çalışmanın örneklemi olarak kabul edilmiştir. Başvurusu uygun olan 42 babadan 22 tanesinin oluşabilecek denek kaybı göz önüne alınarak deney grubuna, 20 tanesinin kontrol grubuna alınması planlanmıştır. Planlandığı şekilde babaların 22 tanesi rastlantısal olarak deney grubuna, 20 tanesi kontrol grubuna dahil edilmiştir. Deney ve kontrol grubunda bulunan babalar tesadüfi olarak belirlenmiştir. Deneysel çalışma içinde yer alan babaların yaşlarına, eğitim durumlarına ve 36-48 aylık çocuklarının cinsiyetlerine göre dağılımları aşağıda verilmiştir.

Tablo 1. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Yaş Aralıkları, Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Yaş Aralığı	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
24-28	6	27	4	20
29-32	7	32	8	40
33-36	6	27	5	25
37-40	3	14	3	15
Toplam	22	100	20	100

Tablo 1.'de deney ve kontrol grubundaki babaların yaş aralıkları bakımından oldukça yakın oldukları gözlenmektedir. Örneklemde en az sayıdaki yaş aralığının 37-40 olduğu ve hem deney hem de kontrol grubunda 3'er kişinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların Eğitim Düzeyleri, Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Eğitim Düzeyi	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
İlköğretim	4	18	2	10
Lise	6	27	4	20
Ön Lisans	4	18	4	20
Lisans	8	37	9	45
Lisans Üstü	0	0	1	5
Toplam	22	100	20	100

Tablo 2.'de deney ve kontrol grubundaki babaların eğitim düzeyleri bakımından oldukça yakın oldukları gözlenmektedir. Deney grubu babalarda lisansüstü seviyede baba bulunmazken, kontrol grubu babalarda 1 kişi lisansüstü eğitim düzeyine sahiptir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Babaların Çocuklarının Cinsiyetleri, Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Çocuk Cinsiyeti	Deney Grubu		Kontrol Grubu	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Kız	11	50	9	45
Erkek	11	50	11	55
Toplam	22	100	20	100

Tablo 3.'de deney ve kontrol grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetleri bakımından oldukça yakın oldukları gözlenmektedir. Deney grubundaki çocukların cinsiyete göre yarı yarıya ayrıldığı, kontrol grubundaki çocukların ise 9 kız ve 11 erkek çocuktan oluştuğu anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Peabody Resim-Kelime Testi (PRKT)

Peabody Resim-Kelime Testi'nin (Peabody Picture-Vocabulary Test) asıl formu 1959 yılında Dunn tarafından geliştirilmiştir. Testin Türk toplumu için uyarılma çalışması 1974 yılında Katz, Önen, Demir, Uzunkaya ve Uludağ tarafından yapılmıştır. Testin materyali toplamda 100 karttan ve her bir kartın üzerinde kolaydan zora doğru sıralanmış 4 resimden oluşmaktadır. Bu resimler hayvan, eşya, doğaya ilişkin nesnelere vb. oluşmaktadır. Ayrıca deneklerin verdiği cevapların uygulayıcı tarafından kayda alındığı bir kayıt formu bulunmaktadır. Testin uygulanması sırasında çocuğa sırasıyla üzerinde dört resim bulunan bir kart gösterilir ve uygun olan resmi ya söylemesi ya da parmağıyla işaret etmesi beklenir. 2-12 yaş arası çocukların kelime bilgisinin gelişimini ölçmeyi amaçlayan bu test bir performans testidir ve bireysel olarak uygulanır. Testin uygulanmasında

herhangi bir zaman sınırlaması bulunmamakta ve yaklaşık 10-15 dakika içinde yanıtlanabilmektedir. Ek olarak testi uygulayacak bireylerin özel bir eğitim alması gerekmemektedir (Öner 1997). Testin güvenilirliği 0.71 ile 0.81 arasında değişmekte, Test tekrar güvenilirliği bakımından 0.52 ve 0.90 arasında olduğu belirtilmektedir (Özgüven, 2011).

Peabody Resim-Kelime Testinin kullanıldığı dil gelişimine ilişkin birçok çalışma bulunmaktadır (Çiyiltepe ve Aslan, 2008; Erbay ve Öztürk Samur, 2010; Gözalan ve Koçak, 2014; Haitana, Pitama ve Rucklidge, 2010; Hoffman, Templin, ve Rice, 2012; İpek ve Bilgin, 2007; Kaygılı, Koçyiğit ve Erbay, 2009; Karaaslan 2003; Özekes, 2013; Simos, Sideridis, Protopapas ve Mouzaki, 2011; Taner ve Asude Başal, 2005; Tepeli ve Karadeniz, 2013; Yıldırım Doğru, Bek, Konuk Er ve Demiray, 2010).

Baba Dil Destek Programı Değerlendirme Formu

BADİDEP'e katılan babaların program ve program yöneticisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından benzer uygulamalar taranarak oluşturulmuştur. (Öğüt, 1998; Aydın, 2003; Kocayörük, 2007). Dörtlü likert tipte hazırlanan formda Programın; İçerik/Konular, Yazılı Materyaller, Görsel Materyaller, Uygulamalı Etkinlikler ve Tartışmalar alt bölümleri için (1) "Zayıf", (2) "Orta", (3) "İyi" ve (4) "Çok iyi" olarak puanlanması gerekmektedir. Program yöneticisine yönelik olarak da; İletişim Becerileri, Bilgi Aktarımı, Konu Alanı Hâkimiyeti ve Tartışmaları Yönetme Yeteneği soruları için (1) "Zayıf", (2) "Orta", (3) "İyi" ve (4) "Çok iyi" olarak puanlanması gerekmektedir. Programa ve program yöneticisine yönelik görüşlerini belirlemek üzere Baba Dil Destek Programı Değerlendirme Formu, deney grubu babalara BADİDEP'in sona erdiği 15 Haziran 2012 günü ve tek oturumda uygulanmıştır. Araştırmacı gerekli açıklamaları yaptıktan sonra babaları etki altında kalmaları ihtimalini düşünerek 15 dakika yalnız bırakmış ve babalardan birinden kâğıtları topladıktan sonra bir zarfa koymasını ve kendisine haber vermesini rica etmiştir.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmaya katılan babaların ve çocukların kişisel bazı bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından belirlenen ve A ve B formu olmak üzere iki sayfadan oluşan bir belgedir. A formunda babanın yaşı, mesleği, eğitim düzeyi, çocuğunun/çocuklarının yaşı ve çocuklarının cinsiyetine ilişkin sorular bulunmakta, B formunda ise babanın adı, soyadı, telefon numarası ve adresini yazacağı şablon yer almaktadır. Kişisel Bilgi Formu, İlçede babalara yönelik olarak eğitim verileceği ile ilgili duyuruya cevap veren babalar tarafından 2 Nisan - 15 Nisan 2012 tarihleri arasında doldurulmuştur. 52 babadan alınan Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından B formuna bakılmadan incelenmiş ve daha önce bahsedildiği gibi 10 baba çocuklarının yaşı 48 aydan fazla olduğu için çalışmaya dahil edilmemiştir.

Baba Dil Destek Programı

Baba Dil Destek Programı'nın Hazırlanması

Anne ve baba çocukla yaşadıkları çeşitli etkileşimler yoluyla çocuğun dili öğrenmesine ve dil becerilerinin gelişmesine etki etmektedir. Çocukların dil öğrenme süreçlerine ebeveyn konuşmasının etkisini bulmaya yönelik olarak yapılan çalışmaların çok büyük bir çoğunluğu, annenin çocuğuyla konuşmasına odaklanmıştır (Golinkoff ve Ames, 1979). Hem anne hem de baba çocuklarının dil gelişimlerini desteklemek amacıyla, çocuklarıyla yaptıkları konuşmalarını farklı açılardan değiştirme eğilimindedir. Bunun anlamı dilbilgisi yönünden daha az karmaşıklığa sahip olmanın yanında daha abartılı ve yüksek perdeden vurgulanan, basitleştirilmiş bir dil kullanımudur (Kitamura ve Burnham, 2003; McRoberts ve Best, 1997). Çeşitli çalışmalar anne ve babaların çocuklarıyla konuşmalarındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Çünkü çocukla annenin konuşması ile babanın konuşması arasında farklılıklar bulunmakta (Radin, 1981) ve bazı çalışmaların sonuçlarına göre anneler, babalara göre çocuklarıyla daha fazla konuşmaktadırlar (Leaper, Anderson ve Sanders, 1998). McLaughlin, White, McDevitt ve Raskin'e (1983) göre anneler, babalara oranla çocuklarının dil becerilerine karşı çok daha fazla duyarlılık göstermektedirler.

Babanın dil gelişimine sağladığı katkı ile ilgili çalışma sayısı sınırlıdır. Ayrıca sınırlı sayıdaki bu çalışmaların çoğunluğu yine anne ile babanın çocukla konuşma şekli ve sıklığı üzerine kuruludur. Oysaki olumlu baba etkileşiminin, çocuğun yaşamının ikinci ve üçüncü yıllarında özellikle bilişsel gelişimine ve dil gelişimine katkılar sağladığı çalışma sonuçlarından anlaşılmaktadır (Tamis LeMonda, Shannon, Cabrera, ve Lamb, 2004). Yine bazı araştırma sonuçlarına göre babaların da en az anne kadar çocuklarıyla direkt konuşurken kendilerine özgü konuşma değişiklikleri yaptıklarını göstermektedir (Krupe ve Uzgiris, 1987). Bunun yanında hem annenin hem de babanın çocuğuyla konuşma noktasında eşit miktarda zaman harcadığı ancak babaların çocuklarıyla konuşurken anneye oranla daha az tekrarlama eğiliminde oldukları gözlenmiştir (Rutherford ve Przednowek, 2012; Kruper ve Uzgiris, 1987). Rowe, Coker ve Pan (2004), babaların annelere kıyasla daha çok ne, nerede, ne zaman, nasıl, hangi, niçin (wh- question) gibi çocuğu düşünmeye sevk eden ve herhangi bir duruma/olaya karşı açıklama rica eden yapıda konuşma gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Babaların kendi çocuklarının gelişmekte olan dil yeterliliklerini teşvik edecek şekilde konuşma yaptıkları da son çalışma bulgularından anlaşılmaktadır (Lamb, 2010).

Erken yaşlarda babanın dil gelişimine katkılarıyla ilgili en önemli çalışmalardan biri Pancsofar ve Vernon-Feagans (2006), tarafından yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları babaların, çocuklarının yaşamın daha sonraki dönemlerindeki ifade edici (expressive) dil gelişimi üzerine çok önemli katkıları olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı çalışmada, 24 aylık çocuklarıyla iletişimlerinde çok farklı kelimeler kullanan babaların çocukları, 36 aylık olduklarında çok daha iyi ifade edici dil becerisi göstermişlerdir. Bu çalışmada annenin dil kullanımının çocuk üzerinde (babalarla kıyaslandığında) belirgin bir fark ortaya çıkarmadığı bulunmuştur (Pancsofar ve Vernon-Feagans, 2006).

Babalar ve çocukların dil gelişimi ekseninde yürütülen çalışmalar dikkate alındığında özellikle 2000 yılı öncesi çalışmalarda daha çok anne ve dil ilişkisine odaklanıldığı ve babaların bu süreçteki konumu (Golinkoff ve Ames, 1979; Leaper, Anderson ve Sanders, 1998; McLaughlin, White, McDevitt ve Raskin, 1983) ele alınmıştır. Ancak 2000 sonrası çalışmalarda babaların çocuklarının dil gelişimine etkileri (Lamb, 2010; Rowe, Coker ve Pan 2004; Pancsofar, 2008; Pancsofar ve Vernon-Feagans, 2006; Rutherford ve Przednowek, 2012; Tamis LeMonda, Shannon, Cabrera, ve Lamb, 2004) yönünde araştırmaların çoğaldığı ve bu bağlamda farkındalığın arttığı söylenebilir. Yine de babalar ve çocuklarının dil gelişimi çerçevesinde karşılaşılan bu sonuçlar, babaların çocuklarının dil gelişimleri ekseninde çok sınırlı düzeyde ele alındığını ve son 10- 15 yıllık bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Bu noktadan hareketle babaların çocuklarının dil gelişimlerine olumlu etki edebileceği düşüncesi ile babalara "dil gelişimi temelli" bir eğitim programı hazırlanarak bu yöndeki bilgi ve uygulama eksenli farkındalıkları artırılmak istenmiştir.

Baba Dil Destek Programı (BADİDEP)'nin hazırlanması yaklaşık altı aylık bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı bu süre zarfında erken çocukluk eğitimi ile ilgili olarak yaptığı incelemelerin dışında aile eğitimi, yetişkin eğitimi ve bu konularla ilgili daha önceki uygulamaları çok yönlü olarak incelemiş, yanı sıra Türkiye'deki devlet üniversitelerinde okul öncesi eğitim alanında çalışan üç doçent ve iki yardımcı doçent öğretim üyesinin katkı ve eleştirileri sonunda programa son şeklini vermiştir.

BADİDEP, çocukları okul öncesi eğitim almayan babalara verilecek bir eğitim sürecinin, bu çocuklarda dil gelişim düzeyini artırmasına yönelik bir içerikte hazırlanmıştır. Dolayısıyla BADİDEP, alan yazındaki baba eğitim programlarından ayrılmaktadır. Özellikle Türkiye'de uygulanan baba eğitim programları babalara, aile yaşamı, çocukla iletişim, çocukların gelişim özellikleri, aile tutumları, baba katılımı gibi pek çok konuda bilgi vermekte, bu babaların çocuklarıyla daha fazla etkileşime girmelerine olanak sağlamaya ve onları bilinçlendirmeye çalışmaktadır. Ancak Türkiye'deki bu baba eğitimi programları alan yazına çok değerli katkılar sunmakla beraber, çoğunlukla, eğitim öncesi ve eğitim sonrası babaların ilgili konulardaki yeterlik ya da algılarını ölçmeye odaklanmıştır (Alibeyoğlu, 2009; Aydın, 2003; Kuzucu, 1999; Taşkın, 2005). BADİDEP ise okul öncesi eğitim almayan 36-48 aylık çocuğa sahip babalara bir eğitim programı sunmuş ve bu babaların eğitim alırken (8 hafta boyunca) çocuklarıyla girecekleri etkileşime ve sonuçlarına

odaklanmıştır. Dolayısıyla BADİDEP, babalara verilecek bir eğitim sürecinde, bu babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerinde sağlayacağı etkiyi artırmayı amaçlamıştır.

BADİDEP hazırlanırken mevcut uygulamalar incelenmiştir. Program her ne kadar babalara verilecek bir eğitim süreci sırasında/sonunda çocuklardaki dil gelişim düzeyini artırmaya yönelik kazanımlara ulaşmayı amaçlasa da, buna bir önkoşul olarak babaları; çocuk gelişimi, çocukla iletişim, ana baba tutumları, babanın çocuğun yaşamındaki önemi gibi konularda da bilgilendirme üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla program hazırlanırken öncelikle bahsi geçen konularda babaların bilgilendirilmelerini sağlamayı, ardından bu bilgiler ışığında çocuklarının dil gelişimine katkı sağlamak amacıyla neler yapabilecekleri yönünde bir içeriğe sahip olması gerektiği düşünülmüştür. Bu doğrultuda deney grubu babalara haftalık olarak hangi konu sunulursa sunulsun eğitimin belli bir kısmı dil gelişimini destekleyici bilgi ve uygulamalara ayrılmıştır. Bu bağlam doğrultusunda, alan yazındaki mevcut uygulamalar ışığında [(Aydın, (2003); Taşkın ve Erkan, (2009); Ünüvar, (2008); Çakır, (2009); Yavuzer ve diğerleri, (2004); Atmaca Koçak, (2004)] ve uzman akademisyenlerin desteğiyle programa son şekli verilmiştir.

Baba Dil Destek Programı'nın Uygulanması

Araştırmacı 27 Nisan 2012 tarihinde eğitimlere başlamış ve 15 Haziran 2012 tarihinde 8 haftalık eğitimler tamamlanmıştır. Program 8 hafta süresince 2 saatlik etkinliklerden oluşmuştur. Birinci hafta oturumu 30'ar dakikalık dört alt bölümden oluşturulmuştur. İkinci haftadan sekizinci haftaya kadar olan oturumlarda ise 90 + 30'ar dakikalık iki alt bölüm yer almaktadır. Haftalık oturumlar işlenirken her alt bölüm sonunda 5 dakikalık mola verilmiş ancak mola süreleri eğitim süresinden düşülmüştür.

Her hafta çalışmaya bir önceki haftanın etkinliklerinin uygulanmasıyla ilgili tartışma ve görüş alış verişi ile başlanmıştır. Eğitimci, babalara eğitim içeriği ile ilgili her tür materyali sağlamıştır. Haftalık oturumlarda hangi konu belirlenmiş olursa olsun son 30 dakikalık kısım dil gelişimi destekleme etkinlikleri olarak planlanmış ve uygulanmıştır. Bu kısımda eğitimci, babalara hem kuramsal hem de uygulamalı olarak çocukları ile dil gelişimini destekleme noktasında neler yapabileceklerini göstermeye çalışmıştır. Baba Dil Destek Programı, eğitim alan babalara herhangi bir mali yük getirmemiştir.

BADİDEP, daha önce vurgulandığı gibi, yaklaşık altı aylık bir zaman diliminde hazırlanmıştır. Alan yazında babalar için çocukların dil gelişimlerini destekleyecek herhangi bir program örneğine rastlanmamış olması, sürecin yetişkin eğitimiyle yakından ilişkili oluşu, hedef kitlenin 36-48 aylık çocuklara sahip babalar oluşu, küçük çocukların bakımı ile ilgili kişinin genellikle anneler olarak algılanışı vb. sebepler sürecin oldukça zorlu bir şekilde gerçekleşmesine neden olmuştur. Programın geliştirilmesi sürecinde beş öğretim üyesinin elektronik posta üzerinden katkı ve eleştirileri ekseninde bir çalışma izlenmiştir. Ayrıca programın son halini almasının ardından örneklemin belirlenmesi yoluna gidilmiştir. Örneklemin belirlenmesine ilişkin süreç Çalışma Grubu başlığı altında detaylı olarak sunulmuştur. Burada da babaların böyle bir eğitime katılım gösterip göstermeyecekleri ya da sekiz hafta boyunca devam edip edemeyecekleri endişesi yaşanmıştır. Anılan sebepler nedeniyle programın uygulama güvenilirliğine yönelik ölçme aracı geliştirilmemiş ve bu yönde bir veri toplanmamıştır. Ancak BADİDEP'e katılan babaların program ve program yöneticisi hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından benzer uygulamalar (Öğüt, 1998; Aydın, 2003; Kocayörük, 2007) taranarak bir form oluşturulmuş ve deney grubu babalara programın sonlanmasının ardından uygulanmıştır. Deney grubu babaların Baba Dil Destek Programı'na yönelik düşüncelerini belirttikleri Frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubu Babaların Baba Dil Destek Programı'na Yönelik Düşüncelerinin Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları

Program	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf	
	F	%	F	%	F	%	F	%
İçerik / Konular	20	90	2	10	-	-	-	-
Yazılı Materyaller	18	82	4	18	-	-	-	-
Görsel Materyaller	22	100	-	-	-	-	-	-
Uygulamalı Etkinlikler	16	73	6	27	-	-	-	-
Tartışmalar	22	100	-	-	-	-	-	-

Tablo 4. incelendiğinde deney grubu babaların Baba Dil Destek Programı'na yönelik düşüncelerinin her başlık için, "çok iyi" ile "iyi" arasında değerlendirildiği gözlenmektedir. Buradan hareketle Baba Dil Destek Programı'nın; içeriği/konuları deney grubu babalardan 20 babaya göre (%90) "çok iyi", 2 babaya göre (%10) "iyi"; Yazılı materyaller deney grubu babalardan 18 babaya göre (%82) "çok iyi", 4 babaya göre (%18) "iyi"; Görsel materyaller deney grubu babalardan 22 babaya göre (%100) "çok iyi"; Uygulamalı etkinlikler deney grubu babalardan 16 babaya göre (%73) "çok İyi", 6 babaya göre (%27) "iyi"; Tartışmalar deney grubu babalardan 22 babaya göre (%100) "çok iyi" olarak değerlendirilmiştir. Programın içeriği/konuları, yazılı materyaller, görsel materyaller, uygulamalı etkinlikler ve tartışmalar hiçbir baba tarafından "orta" ve "kötü" olarak değerlendirilmemiştir. Deney grubu babaların program yöneticisine yönelik düşüncelerini belirttikleri Frekans ve yüzdelerle dağılımları Tablo 5.'de verilmiştir.

Tablo 5. Deney Grubu Babaların Program Yöneticisine Yönelik Düşüncelerinin Frekans ve Yüzdelerle Dağılımları

Program Yöneticisi	Çok İyi		İyi		Orta		Zayıf	
	F	%	F	%	F	%	F	%
İletişim Becerileri	18	82	4	18	-	-	-	-
Bilgi Aktarımı	17	77	5	23	-	-	-	-
Konu Alanı Hakimiyeti	22	100	-	-	-	-	-	-
Tartışmaları Yönetme Yetisi	19	86	3	14	-	-	-	-

Tablo 5. incelendiğinde deney grubu babaların program yöneticisine yönelik düşüncelerinin her başlık için, "çok iyi" ile "iyi" arasında değerlendirildiği gözlenmektedir. Buradan hareketle program yöneticisinin; iletişim becerileri deney grubu babalardan 18 babaya göre (%82) "çok iyi", 4 babaya göre (%18) "iyi"; bilgi aktarımı deney grubu babalardan 17 babaya göre (%77) "çok iyi", 5 babaya göre (%23) "iyi"; konu alanı hakimiyeti deney grubu babalardan 22 babaya göre (%100) "çok iyi"; tartışmaları yönetme yeteneği deney grubu babalardan 19 babaya göre (%83) "çok iyi", 3 babaya göre (%14) "iyi"; olarak değerlendirilmiştir. Program yöneticisinin iletişim becerileri, bilgi aktarımı, konu alanı hakimiyeti ve tartışmaları yönetme yeteneği hiçbir baba tarafından "orta" ve "kötü" olarak değerlendirilmemiştir.

Baba Dil Destek Programı'nın İçeriği

Baba Dil Destek Programı, çocukları okul öncesi eğitim almayan veya alamayan babaları hedeflemiştir. Bunun iki önemli sebebi bulunmaktadır. Birincisi, Milli Eğitim Bakanlığının verilerine göre Türkiye'de okul öncesi okullaşma oranının 4-5 yaş çocuklar için henüz % 44 olmasıdır (MEB, 2011). 2011 yılı için 36-48 aylık çocukların okullaşma oranları bilinmemektedir. İkinci sebep ise Baba Dil Destek Programı sonrası çocuklarda ortaya çıkması beklenen dil gelişimindeki artış düzeyinin, okul öncesi eğitim kurumlarından kaynaklanabileceği ihtimalini ortadan kaldırmaktır. BADİDEP, bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarından bağımsız olarak dil gelişiminde olumlu etkiye sahip olduğunu ortaya koyabilirse, programın okul öncesi eğitim alan çocukların babalarına da uygulanabileceği düşünülmüştür.

Baba Dil Destek Programı hazırlanırken dikkate alınan bir diğer husus babaların dışındaki etkenlerin de çocuklardaki dil gelişim düzeylerine etki edebileceği gerçeği ve bu etkenlerin mümkün olduğunca sınırlandırılmaya çalışılması gayreti olmuştur. Öncelikle ve özellikle annelerin bu yöndeki etkilerinin sınırlandırılması, programın etkisinin ortaya çıkarılması yönünde çok büyük bir önem taşımaktadır. Annelerin ve olması muhtemel diğer etkenlerin (tv, bilgisayar, kardeş ya da arkadaşlar, bilişsel olgunlaşma vb.) örneklemdeki babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerine doğrudan ya da dolaylı katkılarını ortaya koyabilmek amacıyla bir kontrol grubu oluşturulması düşünülmüştür. Kontrol grubunda öntest ve sontest puan ortalamaları arasında sontest lehine çıkacak bir farklılığın, anne ve diğer etkenlerin, çocukların dil gelişim düzeylerine etkisini açıklayacağı varsayılmıştır. Baba Dil Destek Programı'nın 8 haftalık içeriği şu başlıklardan oluşturulmuştur:

1. Tanışma, Programın Tanıtımı, Sözleşme ve Kazalardan Korunma
2. Günlük Yaşam ve Paylaşım Eğitimi
3. Çocuğun Yaşamında Babanın Önemi
4. 3-6 Yaş Çocuğu Gelişim Özellikleri
5. Dil Gelişimi ve Önemi
6. Ana Baba Tutumları
7. Çocuk ve İletişim
8. Genel Değerlendirme

Baba Dil Destek Programı'na ilişkin olarak hazırlanan bu içeriğin tamamının burada verilmesi zordur. Ancak okuyuculara daha fazla bilgi vermek için 5. haftanın içeriği ayrıntılı olarak aşağıda sunulmuştur.

Dil Gelişimi ve Önemi (5. Hafta İçeriği)

Birinci Ders: Dil Gelişimi ve Önemi, Süre:90 dk.

Öğretim Yöntem ve Teknikleri: Anlatım, soru cevap, tartışma, gösteri, yaratıcı drama

Eğitim Durumu/İşleniş:

- ❖ *Eğitimci, ilk olarak geçen hafta verilen etkinliklerle ilgili bilgileri alır. Babaların yaşantılarını anlatmaları sağlanır. Yaşantılar esnasında ortaya çıkan durumlar ve babaların yaklaşımları hakkında tartışma açılır.*
- ❖ *Eğitimci, babalardan birkaç gönüllü seçerek sözcük kullanmadan herhangi bir olayı anlatmalarını ister.*
- ❖ *Eğitimci dilin tanımı ve önemi ile ilgili bilgisayar sunuları yardımıyla bilgi verir.*
- ❖ *Eğitimci 0-3 yaş arası dil gelişimi ile ilgili bilgisayar sunuları yardımıyla bilgi verir.*
- ❖ *Eğitimci 3-6 yaş arası dil gelişimi ile ilgili bilgisayar sunuları yardımıyla bilgi verir.*
- ❖ *Eğitimci dil gelişimini etkileyen faktörler hakkında bilgi verir. (Yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne baba eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey).*
- ❖ *Babanın dil gelişimine etkisi bilgisayar sunuları eşliğinde açıklanır.*

İkinci Ders: Dil Gelişimi Destek Etkinlikleri, Süre:30 dk.

Eğitim Durumu/İşleniş:

- ❖ *Babalara bu haftaki etkinlik listesi dağıtılır. Bu etkinliklerin nasıl yapılacağı ve hatta başka neler yapılabileceği üzerine tartışma yapılır.*
- ❖ *Babalara iki adet kağıt havlu rulosundan basit bir dürbün yapımı gösterilir. Eğitimci her babaya temin ettiği ruloları verir.*

- ❖ *Babalara naylon poşet, ip ve boş kibrit kutusuyla basit paraşüt yapımı gösterilir.*
- ❖ *Listedeki dört etkinliğin mutlaka çocukla birlikte yapılması istenir. Ardından buna benzeyen üç çalışmanın da babalarca belirlenerek yapılması hakkında bilgi verilir. Babaların görüşleri/soruları/önerileri alınır.*

Etkinlik 1: “Kartondan dürbün ile çevreyi inceleme” oyunu oynanır. Baba ve çocuk bu dürbün yardımıyla balkona ya da pencereye çıkarak çevrede olan nesne/olay/durumları gözlemlerler. Baba ve çocuk bu nesne/olay/durumlar hakkında konuşurlar.

Etkinlik 2: “Meslekleri öğreniyorum” oyunu oynanır. Baba ve çocuk uygun bir günde gezintiye çıkarlar. Baba çocuğuna bir not defteri ve birkaç boya kalemi verir. Baba ve çocuk sırasıyla çeşitli dükkan ve işletmeleri ziyaret ederler. Bakkal, berber, inşaat işçisi, öğretmen, marangoz, aşçı, şoför, vb. meslek erbabını ziyaret ederler. Baba ve çocuk bu kişilere ne iş yaptıklarını, neden yaptıklarını sorar. Çocuktan gezi sırasında öğrendiklerini küçük resimler olarak not defterine kaydetmeleri istenir. Bu etkinlik birkaç hafta süreyle ara ara tekrar edilebilir.

Etkinlik 3: Basit paraşüt yapma. Baba ve çocuk gerekli malzemeler eşliğinde paraşüt yaparlar. Paraşüt uygun yükseklikteki bir yerden aşağı bırakılır. Baba çocuğa paraşütün içinde sen olsan aşağıda neler görürdün? Yukarısı nasıl? Aşağıya inerken neler dikkatini çekti? Şeklinde sorularla çocuğuyla sohbet eder.

Etkinlik 4: “Mumi Güneşi Arıyor (Dinçer, 2003)” adlı hikayenin babalar tarafından çocuklara okunması. Hikayenin canlandırılması çalışmalarının yapılması. Hikayeye yeni başlıklar bulma çalışması. Hikayedeki kelimeler hakkında konuşma yapma. Hikayeyi çocuğun anlatmasını sağlama.

- ❖ *Oturum sona erer.*

Verilerin Toplanması

Peabody Resim-Kelime Testi (PRKT), hem deney hem de kontrol grubunda olan babaların çocuklarına Baba Dil Destek Programı başlatılmadan önce uygulanmıştır. İlk ölçüm 19 Nisan-22 Nisan 2012 tarihleri arasında çocukların evlerine gidilerek yapılmıştır. Ölçüm yapılmadan önce araştırmacı, çocuğun yanında aile ile kısaca sohbet etmiş ve çocuğun araştırmacıya güven duymasına çalışılmıştır. Araştırmacı ayrıca çocukla eğlenceli bir oyun oynayacaklarını ve oyunu tamamlarsa getirdiği hediyeği çocuğa vereceğini söylemiştir. Bu şekilde deney ve kontrol grubu babaların çocuklarına PRKT öntest olarak uygulanmıştır. Testin uygulanmasında sessiz bir ortam sağlanmış bazı durumlarda aile çocukla aynı odada ancak ölçüm yapılan alanın uzağında bulunmuşlardır.

İlk ölçümlerin tamamlanmasının ardından 27 Nisan 2012’de deney grubu babalarla BADİDEP başlatılmıştır. Her hafta Cuma akşamları yapılan 8 oturum sonunda program 15 Haziran 2012’de nihayet bulmuştur. BADİDEP’in tamamlanmasının ardından 18 Haziran - 22 Haziran 2012 tarihleri arasında deney ve kontrol grubu babaların çocuklarına PRKT sontest olarak uygulanmış, çocuklara ve ailelere teşekkür edilerek çalışmanın veri toplama işlemi bitirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmaya ait verilerin analizinde hangi istatistiksel yöntemin kullanılması gerektiğini belirlemek amacıyla normallik sınaması yapılmış ve elde edilen verilerin normal dağılım göstermediği ($p < 0.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenden dolayı verilerin analizinde parametrik olmayan istatistikler kullanılmıştır. Deney ve kontrol grupları arasında yapılan karşılaştırmalar için iki ilişkisiz örneklemden elde edilen puanların anlamlı bir şekilde farklılık gösterip göstermediğini test eden Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Deney grubunun ve kontrol grubunun öntest-sontest puan karşılaştırmalarında ise ilişkili iki ölçüm setine ait puanlar arasındaki farkın önemliliğini test eden Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır.

Bulgular

1. “Baba Dil Destek Programı’na (BADİDEP)” katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerine ait a) öntest ve b) sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

BADİDEP’e katılan babalar ile bu programa katılmayan babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri arasındaki farkı belirlemek için deney ve kontrol grubundaki çocukların Peabody Resim-Kelime Testi’nden (PRKT) aldıkları puanların öntest ve sontest karşılaştırmaları yapılmıştır. Deney ve kontrol grubu babaların çocuklarının öntestten aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının PRKT’den Aldıkları Ön Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	Ölçek	n	Öntest	
			\bar{X}	ss
Deney	Peabody Resim Kelime Testi	22	5.01	.461
Kontrol	Peabody Resim Kelime Testi	20	4.99	.376

Tablo 6. incelendiğinde deney grubundaki toplam 22 çocuğun PRKT öntest ortalaması 5.01, kontrol grubu babaların çocuklarının öntest ortalamaları 4.99 olarak bulunmuştur. Deney ve kontrol grubu babaların çocukları arasında Peabody Resim Kelime Testi puanları bakımından başlangıçta farklılık olup olmadığını test etmek üzere Mann Whitney U analizi gerçekleştirilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 7’de gösterilmektedir.

Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Ön Test Puanlarının Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	22	22,84	502,50	190,50	.452
Kontrol	20	20,02	400,50		

Tablo 7. sonuçları deney ve kontrol grubu çocuklarının PRKT’den aldıkları öntest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p>0.05$). Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre, çalışmaya katılan babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri arasında Baba Dil Destek Programı’na başlamadan önce belirgin bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Eğitimin başlangıcında her iki gruptaki çocukların dil gelişim düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Deney ve kontrol grubu babaların çocuklarının sontestten aldıkları puanların ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 8.’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının PRKT’den Aldıkları Son Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Grup	Ölçek	n	Sontest	
			\bar{X}	ss
Deney	Peabody Resim Kelime Testi	22	5.60	.461
Kontrol	Peabody Resim Kelime Testi	20	4.99	.376

Tablo 8. incelendiğinde deney grubundaki toplam 22 çocuğun PRKT sontest ortalaması 5.60, kontrol grubu babaların çocuklarının sontest ortalamaları 4.99 olarak bulunmuştur. Deney ve Kontrol grubu çocuklarının BADİDEP sonundaki dil gelişim düzeylerinin benzer olup olmadığını belirlemek

amacıyla iki gruptaki çocukların sontest sonuçları Mann Whitney U testi ile analiz edilmiştir. Sonuçlar Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Son Test Puanlarının Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Gruplar	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Deney	22	29,36	646,0	47,0	.000
Kontrol	20	12,85	257,0		

Tablo 9. sonuçları incelendiğinde deney ve kontrol grubu babaların çocuklarının PRKT’den aldıkları sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre; Baba Dil Destek Programı’nda eğitim alan babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri ile Baba Dil Destek Programı’nda eğitim almayan kontrol grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Sıra ortalaması dikkate alındığında farkın deney grubu lehine sonuçlandığı görülmektedir. Buradan hareketle Baba Dil Destek Programı’nın çocukların dil gelişim düzeylerine olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

2. “Baba Dil Destek Programı’na (BADİDEP)” katılan babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerine ait a) ön test ve b) son test anlamlı bir farklılık var mıdır?

Baba Dil Destek Programı’na katılan babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerinin programdan önce ve programdan sonra farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için PRKT’den aldıkları puanların öntest ve sontest karşılaştırmaları yapılmıştır.

Deney grubu babaların çocuklarının PRKT’den aldıkları öntest ve sontest puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 10.’da verilmiştir.

Tablo 10. Deney Grubu Babaların Çocuklarının PRKT’den Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçüm	Ölçek	n	\bar{X}	ss
Öntest	Peabody Resim Kelime Testi	22	5,01	.461
Sontest	Peabody Resim Kelime Testi	22	5,60	.493

Tablo 10. incelendiğinde babası deney grubunda olan toplam 22 çocuğun PRKT ön test ortalaması 5.01, son testten aldıkları puanların ortalaması 5.60’tır. Bu durum deney grubu babaların çocuklarının puanlarındaki artışı göstermektedir. Bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları Tablo 11.’de verilmiştir.

Tablo 11. Deney Grubu Babaların Çocuklarının PRKT’den Aldıkları Ön Test Son Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	.00	.00	4.02	.000
Pozitif Sıra	21	11,00	231.00		
Eşit	1	-	-		

Tablo 11. incelendiğinde Baba Dil Destek Programı’na katılan (Deney grubu) babaların çocuklarından 1 tanesi eşit sırada yer almış, diğer 21 çocuk pozitif sırada yer almıştır. Negatif sırada bulunan çocuk yoktur. Buradan hareketle Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları, deney grubu babaların çocuklarının PRKT’den aldıkları program öncesi ve program sonrası puanları arasında,

program sonrası (sontest) lehine anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir ($z=4.02$, $p<0.05$). Bu sonuçlara göre düzenlenen Baba Dil Destek Programı'nın, çocukların dil gelişim düzeyleri üzerinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

3. "Baba Dil Destek Programı'na (BADİDEP)" katılmayan babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerine ait a) öntest ve b) sontest puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Baba Dil Destek Programı öncesinde oluşturulan kontrol grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerinin programdan önce ve programdan sonra farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için PRKT'den aldıkları puanların öntest ve sontest karşılaştırmaları yapılmıştır. Kontrol grubu babaların çocuklarının PRKT'den aldıkları öntest ve sontest puan ortalamaları ve standart sapma değerleri Tablo 12.'de verilmiştir.

Tablo 12. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının PRKT'den Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Ölçüm	Ölçek	n	\bar{X}	ss
Öntest	Peabody Resim Kelime Testi	20	4.993	.376
Sontest	Peabody Resim Kelime Testi	20	4,998	.374

Tablo 12. incelendiğinde kontrol grubu babaların çocuklarının ön test ortalamaları 4.993, son test ortalamaları ise 4.998 olarak bulunmuştur. Bu sonuç kontrol grubu babaların çocuklarının PRKT öntest ve son testten aldıkları puanların neredeyse değişmediğini göstermektedir. Kontrol grubu babaların çocuklarının PRKT öntest ve sontestten aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ilişkili örneklemelerden elde edilen iki puan arasındaki farkın test edilmesinde kullanılan Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi uygulanmış ve elde edilen sonuçları Tablo 13.'te verilmiştir.

Tablo 13. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının PRKT'den Aldıkları Ön Test Son Test Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Sontest - Öntest	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	3	6.50	19.50	1,312	.190
Pozitif Sıra	8	5.81	46,50		
Eşit	9	-	-		

Tablo 13. incelendiğinde Baba Dil Destek Programı'na katılmayan (Kontrol grubu) babaların çocuklarından 9 tanesi eşit sırada, 3 çocuk negatif sırada ve 8 çocuk pozitif sırada yer almıştır. Buradan hareketle Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları, Kontrol grubu babaların çocuklarının PRKT'den aldıkları program öncesi ve program sonrası puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($z=1.312$, $p>0.05$). Bu bulgu, Baba Dil Destek Programı'na katılmayan babaların çocuklarının dil gelişimlerinin uygulama öncesinden sonrasına benzer olduğunu göstermektedir.

4. "Baba Dil Destek Programı'nın (BADİDEP)" etkileri çocukların cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Deney grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerinin Baba Dil Destek Programı öncesinde cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için PRKT'den aldıkları öntest puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Deney grubu babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre PRKT'den aldıkları öntest puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri Tablo 14.'te verilmiştir.

Tablo 14. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre PRKT'den Aldıkları Ön Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Ölçek	n	\bar{X}	ss
Kız	Peabody Resim Kelime Testi	11	5,06	.423
Erkek	Peabody Resim Kelime Testi	11	4,95	.511

Tablo 14. incelendiğinde öntest sonuçlarına göre kız çocukların 5.06, erkek çocukların 4.95 puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Kız ve erkek çocukların PRKT'den aldıkları öntest puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 15. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	11	13,59	149,50	37,500	.133
Erkek	11	9,41	103,50		

Tablo 15. sonuçları deney grubu babaların kız ve erkek çocuklarının PRKT'den aldıkları öntest puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p>0.05$). Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre çalışmaya katılan çocukların, cinsiyetlerine göre, dil gelişim düzeyleri arasında Baba Dil Destek Programı'na başlamadan önce belirgin bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Eğitimin başlangıcında her iki cinsiyetteki çocukların dil gelişim düzeylerinin birbirine benzer olduğu söylenebilir.

Deney grubu babaların çocuklarının dil gelişim düzeylerinin Baba Dil Destek Programı sonrasında cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için PRKT'den aldıkları sontest puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Deney grubu babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre PRKT'den aldıkları sontest puanlarının aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri Tablo 16.'da verilmiştir.

Tablo 16. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetlerine Göre PRKT'den Aldıkları Son Test Puanlarının Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Cinsiyet	Ölçek	n	\bar{X}	ss
Kız	Peabody Resim Kelime Testi	11	5,69	.491
Erkek	Peabody Resim Kelime Testi	11	5,50	.500

Tablo 16. incelendiğinde sontest sonuçlarına göre kız çocukların 5.69, erkek çocukların 5.50 puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Kız ve erkek çocukların PRKT'den aldıkları sontest puan ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 17. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U Testi ile Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kız	11	12,95	142,50	44,500	.300
Erkek	11	10,05	110,50		

Tablo 17. sonuçları deney grubu babaların kız ve erkek çocuklarının PRKT'den aldıkları sontest puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir ($p>0.05$). Mann Whitney U Testi sonuçlarına göre çalışmaya katılan babaların çocuklarının, cinsiyetlerine göre, dil gelişim düzeyleri arasında Baba Dil Destek Programı sonrasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu bulgu, Baba Dil Destek Programı'nın çocukların dil gelişimlerine etkisinin cinsiyetten bağımsız olduğunu göstermektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonuçları Baba Dil Destek Programı'na babaların katılımlarının çocuklarının dil gelişim düzeylerine olumlu katkı sağladığını göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde, BADİDEP'e katılan deney grubu babaların ve BADİDEP'e katılmayan kontrol grubu babaların çocuklarının Peabody Resim-Kelime Testi'nden aldıkları puan ortalamaları arasında deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı fark elde edilmiştir. Bu sonuca göre BADİDEP'in çocukların dil gelişim düzeylerine pozitif yönde etki ettiği söylenebilir.

Bunu destekleyen diğer bir sonuç ise; deney grubundaki babaların çocuklarının Peabody Resim-Kelime Testi'nden aldıkları öntest ile sontest puanları arasında bulunan istatistiksel olarak anlamlı farktır. Bu fark kontrol grubu çocuklarında görülmemiştir. Bu sonuca göre; deney grubu babaların çocuklarının sontestten aldıkları yüksek puan ortalamasının BADİDEP'ten kaynaklandığı söylenebilir. Çünkü kontrol grubu babaların çocuklarının öntest ve sonteste katılmaları arasında 9 haftalık bir süre geçmesine rağmen anlamlı bir fark oluşmamıştır. Deney grubu babaların çocuklarında oluşan bu fark BADİDEP'in çocukların dil gelişim düzeylerine babalardan kaynaklı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın bu temel sonucu BADİDEP'e katılmanın 36-48 aylık çocukların dil gelişim düzeylerini olumlu etkilediğini göstermiştir. Doğrudan babalarla yapılmamış olmasına rağmen, Zembat, Aydın ve Gülay Duman'ın (2007) uyguladığı aile katılımı eğitimi programına katılan anne ve babaların, 5 yaş çocuklarının dil gelişim düzeylerinde olumlu etkiler gösterdikleri saptanmıştır. Bu sonuç da BADİDEP'in bulgularını desteklemektedir. Benzer şekilde, ifade edici dil becerisini kazanmada babaların çocuklarıyla olan etkileşimlerinin olumlu etkileri gösterilmiştir (Pancsofar ve Vernon-Feagans, 2006). Sonuç olarak, babaların çocukların gelişimi ve eğitimi konusunda desteklediği eğitim programları, çocukların gelişimine olumlu katkılar sunmaktadır.

Babaların eğitilmesiyle çocukların dil gelişim düzeylerinde görülen bu etki babaların çocuklarının yetiştirilmesine daha fazla katılmalarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Pancsofar ve Vernon-Feagans (2010), babaların eğitim düzeyleri arttıkça 15 ve 36 aylık çocukların ifade edici dil becerisinde artış olduğunu bulmuştur. Araştırma sonuçları, anne-babaların erken yaşta bebeklerine kitap okumalarının onların sonraki dil gelişim düzeylerini olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Karrass ve Braungart-Rieker, 2005; Pancsofar ve Vernon-Feagans, 2006). Bu bulgular, baba eğitiminin çocukların dil gelişim düzeylerinde önemli bir etkiye sahip olduğu sonucu desteklemektedir. Bu nedenle, özellikle çocuklarda dil gelişimini desteklemek üzere hazırlanmış bir eğitim programına babaların katılması çocukların bu gelişimlerinde olumlu etkilere yol açabilir.

Çalışmanın bir diğer önemli sonucu babalara verilen dil gelişimini destekleyici temelde bir eğitim sürecinin çocuklarda dil gelişimini olumlu yönde desteklediğidir. Burada dikkate alınması beklenen husus babalara eğitim veren araştırmacının çocuklarla ölçümler dışında hiçbir etkileşime girmemesi ve çocuklarda ortaya çıkan dil temelli gelişimin babalara verilen eğitimin çocuklara yansımaları durumudur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara ilişkin olarak bazı öneriler geliştirilmiştir. Öncelikli olarak araştırma baba eğitiminin çocukların dil gelişim düzeylerine olumlu katkılar sunduğunu göstermektedir. Bu sonuç ışığında BADİDEP gibi programların özellikle okul öncesi eğitiminden yararlanmayan çocukların ailelerine yönelik olarak yaygınlaştırılması önerilmektedir. Öncelikle bölgesel sonra ülke genelinde BADİDEP ya da benzer programların yaygınlaştırılması için Milli Eğitim Bakanlığı veya diğer sivil toplum kuruluşlarının desteğinin alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. BADİDEP'in dil gelişimine odaklanması ve çocukların dil gelişim düzeylerine olumlu katkılar sunması sonucuna dayalı olarak bu ve benzeri programların okul öncesi eğitim kurumlarında Türkçe öğrenen aile ve çocukların yaşadıkları bölgelerde uygulanması önerilmektedir. Özellikle anadili Türkçe olmayan çocukların okulda ve evde dil konusunda desteklenmeleri dil öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Araştırma sonucuna dayalı olarak diğer bir öneri ise babaların çocukların yaşam ve eğitimindeki önemine ilişkin farkındalığının ülke geneline yansıtılmasıdır. 8 haftalık bir eğitimle

babalar çocukların gelişimlerine önemli katkılar sunabilmektedirler. Bu sonuç babanın çocuğun eğitimindeki önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle mutlaka babalar çocukların eğitiminde aktif rol almalı ve bu konuda bilinçlendirilmelidirler. Bu amaçla çalışma bulguları yayınlanarak ve ailelerle basın aracılığıyla duyurularak baba eğitiminin öneminin anlatılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir. Bir başka öneri, BADİDEP gibi baba eğitim programlarının holistik bir bakış açısıyla çocukların diğer gelişim alanlarını desteklemeye yönelik olarak genişletilmesidir. Özellikle, dil gelişiminin yanı sıra, bilişsel ve sosyal-duygusal gelişimlerinde okul öncesi eğitimi alamayan çocukların evde aile içinde desteklenmesi onların gelişimleri ve ileriki okul başarılarının desteklenmesi amacıyla yararlı olacaktır. Babaların eğitim programlarına düzenli gelmelerini temin etmek için evlerde ya da yerel yönetimlerle ortaklaşa olarak kahvehane/kıraathane gibi yerlerde ve ayrıca çeşitli sportif etkinliklerin bir parçası olarak baba eğitimleri verilebilir.

Benzer şekilde annelerin de dil gelişimini destekleyici içeriğe sahip eğitim programları düzenlenebilir. BADİDEP bu çalışmada 36-48 aylık çocuğu olan babalara uygulanmıştır. Farklı yaş grubuna sahip çocuklar için de BADİDEP uygulanabilir. Son olarak, benzer baba eğitim programları geliştirecek ve uygulayacak araştırmacılara, sözel bilgi aktarımından çok uygulama örnekleri sunmaya daha fazla yer vermeleri, babalara verilecek eğitimin saatlerinin bazı spor programları ve milli-dini özel günlere denk gelmeyecek şekilde planlamaları önerilmektedir.

Teşekkür

Bir yüksek lisans tezinden üretilen bu çalışmanın ortaya çıkmasında eşsiz desteklerini yanımda hissettiğim değerli danışman hocam, Doç. Dr. Nesrin Işıkoğlu Erdoğan'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Kaynakça

- Alibeyoğlu, T. (2009). *Baba destek programının (badep) babaların çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Amato, P. R. (1996, 31 Kasım-1 Aralık). More than money? Men's contributions to their children's lives. Paper Presented at the *Men in Families Symposium*, The Pennsylvania State University.
- Atmaca Koçak, A. (2004). *Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu*, AÇEV Yayınları.
- Aydın, A. (2003). *The effect of father involvement training on the fathers' involvement level and perceptions of their fathering roles* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Bogenschneider, K. (1997). Parental involvement in adolescent schooling: a proximal process with transcontextual validity. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 718-733.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (4. bs.). Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Çiyiltepe, M. ve Aslan, B. (2008). Çocuklarda kelime akıcılığı yeteneğinin organizasyonu ve ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 142, 32-45.
- Diñer, E. (2003). *Mumi güneşi arıyor*. İstanbul, Zambak Yayınları.
- Erbay, F. ve Öztürk Samur, A. (2010). Anne ve babaların çocuk kitapları hakkındaki genel görüşleri ile çocukların alıcı dil gelişim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 5/4, 1063-1073.
- Fagan, J. (1999). *Predictors of Father and Mother Involvement in Pre-kindergarten Head Start*. National Center on Fathers and Families. <http://www.ncoff.gse.upenn.edu/sites/ncoff.messageagency.com/files/faganpaper.pdf> adresinden erişildi.
- Fagan, J. ve Iglesias, A. (1999). Father involvement program effects on fathers, father figures, and their head start children: a quasi-experimental study. *Early Childhood Research Quarterly*, 14, 243-269.
- Fagan, J. ve Stevenson, H. (1995). Men as teachers: a self-help program on parenting for african american men. *Social Work with Groups*, 17, 29-42.
- Fathers in Training (2014). *City of Virginia Beach*. [http://www.vbgov.com/government/departments/human-services/for-residents/Pages/Fathers-In-Training-\(FIT\).aspx](http://www.vbgov.com/government/departments/human-services/for-residents/Pages/Fathers-In-Training-(FIT).aspx) adresinden erişildi.
- Father Plus. (2014). *Welcome to Fathers Plus*. <http://www.fathersplus.org> adresinden erişildi.
- Fatherhood Programs. (2014). *National Fatherhood Initiative*. <http://www.fatherhood.org> adresinden erişildi.
- Golinkoff, R. M. ve Ames, G. J. (1979). A Comparison of Fathers' and Mothers' Speech with Their Young Children, *Child Development*, 50(1), 28-32.
- Gözalan, E. ve Koçak, N. (2014). Oyun temelli dikkat eğitim programının 5-6 yaş çocukların kelime bilgi düzeylerine etkisinin incelenmesi [Özel sayı II]. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16, 115-121.
- Güngörmüş Özkardeş, O. (2006). *Baba ve çocuk*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Güven, N. ve Bal, S. (2000). *Dil gelişimi ve eğitim*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Haitana, T., Pitama, S. ve Rucklidge, J. J. (2010). Cultural biases in the Peabody Picture Vocabulary Test-III: Testing Tamariki in a New Zealand Sample. *New Zealand Journal of Psychology*, 39(3), 24-34.

- Hoffman, L., Templin, J. ve Rice, M. L. (2012). Linking outcomes from Peabody Picture Vocabulary Test forms using item response models. *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 55, 754-763.
- İpek, N. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim çağı çocuklarında kelime dağarcığı gelişimi. *Elementary Education Online*, 6(3), 344-365.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1989). Okul Öncesi Eğitimi ve Bir Erken Destek Modeli Olarak Anne Eğitimi. *Ya-Pa 6. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*. İstanbul: Ya-Pa yayıncılık.
- Karaaslan, Ö. (2003). *Kaynaştırma ve alt özel sınıfa devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocukların kelime dağarcıkları düzeyleri bakımından karşılaştırılmasının incelenmesi (Adana örneği)* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Karrass, J. ve Braungart-Rieker, J. M. (2005). Effects of shared parent-infant book reading on early language acquisition. *Applied Developmental Psychology*, 26, 133-148.
- Kaygılı, G., Koçyiğit, S. ve Erbay, F. (2009). Montessori yönteminin beş - altı yaş çocuklarının alıcı dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 347-355.
- Kitamura, C. ve Burnham, D. (2003). Pitch and communicative intent in mother's speech: adjustments for age and sex in the first year. *Infancy*, 4, 85-110.
- Kocayörük, E. (2007) *The effects of father involvement training (Fit) on family functioning and peer relationships of 9th grade high school students* (Yayınlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kocayörük, E. (2010). Ergen gelişiminde aile işlevleri ve baba katılımı, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4, 37-45.
- Kruper, J. C. ve Uzgiris, I. C. (1987). Fathers' and mothers' speech to young infants. *Journal of Psycholinguistic Research*, 16, 597-614.
- Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla çatışma düzeyi yüksek ve düşük olan ergenlerin ve babalarının babalık rolüne ilişkin algılarının karşılaştırılması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kuzucu, Y. (2011). Değişen babalık rolü ve çocuk gelişimine etkisi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(35), 79-91.
- Lamb, M. E. (2010). *The role of the father in child development* (5. ed.). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- Leeper, C., Anderson, K. J. ve Sanders, P. (1998). Moderators of gender effects on parents' talk to their children: a meta-analysis. *Developmental Psychology*, 34(1), 3-27.
- Levant, R. F. ve Doyle G. F. (1983). An evaluation of a parent education program for fathers of school-aged children, *Family Relations*, 32(1), 29-37.
- Lundahl, B. W., Tollefson, D., Lovejoy, H. ve Risser, C. (2008). A meta-analysis of father involvement in parent training. *Research on Social Work Practice*, 18(2), 97-106.
- McLaughlin, B., White, D., McDevitt, T. ve Raskin R. (1983). Mothers' and fathers' speech to their young children: similar or different? *Journal of Child Language*, 10, 245-252.
- McRoberts, G. W. ve Best, C. T. (1997). Accommodation in mean to during mother infant and father infant vocal interactions: a longitudinal case study. *Journal of Child Language*, 24, 719-736.
- MEB. (2011). *Okul öncesi eğitim okullaşma oranları*. <http://www.egitimtercihi.com/okuloncesi/9396-okul-oncesinde-okullasma-oranlari.html> adresinden erişildi.
- Nelson, J. T. (2004). Low-income fathers, *Annual Review of Sociology*, 30, 427-451.
- Nurturing Fathers Program. (2014). *Nurturing Fathers Program*. <http://nurturingfathers.com> adresinden erişildi.

- Öğüt, Ü. (1998). *Father involvement with respect to the age and gender of preschool children and the employment status of the mother in a sample of upper and middle socio-economic status Turkish fathers* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner, N. (1997). *Türkiye’de kullanılan psikolojik testler*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Özekes, M. (2013). Peabody resim kelime testi 3.01-3.12 yaş aralığı İzmir bölgesi standardizasyonu çalışması. *Ege Eğitim Dergisi* 14(1), 90-107.
- Özgüven, İ. E. (2011). *Psikolojik testler*. Ankara. Pdrem Yayınları.
- Pancsofar, N. L. (2008). *Contributions of Biological Resident Fathers to Early Language Development in Two-Parent Families From Low-Income Rural Communities* (Yayınlanmamış doktora tezi). University of North Carolina, USA.
- Pancsofar, N. ve Vernon-Feagans, L. (2006). Mother and father language input to young children: contributions to later language development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27, 571-587.
- Pancsofar, N. ve Vernon-Feagans, L. (2010). Fathers’ early contributions to children’s language development in families from low-income rural communities. *Early Childhood Research Quarterly*, 25, 450-463.
- Parke, R. D. ve Brott, A. A. (1999). *Throwaway dads: the myths and barriers that keep men from being the fathers they want to be*. New York, NY: Houghton Mifflin.
- Rowe, M. L., Coker, D. ve Pan, B. A. (2004). A comparison of fathers’and mothers’talk to toddlers in low-income families. *Social Development*, 13, 278-291.
- Rutherford, M. D. ve Przednowek, M. (2012). Fathers show modifications of infant-directed action similar to that of mothers. *Journal of Experimental Child Psychology*, 111, 367-378.
- Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. (10. bs.). Ankara, Gazi Kitabevi.
- Simos, P. G., Sideridis, G. D., Protopapas, A. ve Mouzaki, A. (2011). Psychometric evaluation of a receptive vocabulary test for greek elementary students. *Assessment for Effective Intervention*, XX(X) 1-17.
- Taner, M. ve Asude Başal, H. (2005). Farklı sosyoekonomik düzeylerde okulöncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin dil gelişimlerinin cinsiyete göre karşılaştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XVIII (2), 395-420.
- Tamis-LeMonda, C. S., Shannon, J. D., Cabrera, N. J., & Lamb, M. E. (2004). Fathers and mothers at play with their 2- and 3-year olds: contributions to language and cognitive development. *Child Development*, 75, 1806-1820.
- Tepeli, Y. ve Karadeniz, H. K. (2013). Otizmlili ve normal gelişim gösteren çocukların alıcı dil becerilerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Language and Literature Education*, 2(6), 73-89.
- Taşkın, N. (2005). *Babalara verilen eğitimin babaların 2-9 yaş çocuklarıyla ilgilenme düzeylerine etkisinin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). Babalara verilen eğitimin babaların çocuklarıyla ilgilenmelerine etkisi: deneysel bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, 37, 136-148.
- Tezel Şahin, F. ve Özyürek, A. (2010). *Anne baba eğitimi ve okul öncesi aile katılımı*. İstanbul, Morpa Kültür Yayınları.
- Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 yaş grubu çocuklarıyla geçirdikleri zamanın niteliğini belirleme ve geliştirme* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Yavuzer, H., Aydoğmuş, K., Batlaş, A., Batlaş, Z., Davaslıgil, Ü., Güngörmüş, O., Konuk, E., Korkmazlar, Ü., Köknel, Ö., Navaro, L., Oktay, A. ve Razon, N., (2004). *Ana baba okulu* (11. bs.). İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yıldırım Doğru, S. S., Bek, H., Konuk Er, R. ve Demiray, P. (2010). Engelli ve normal gelişim gösteren okul öncesi çocukların sözcük dağarcığı düzeylerinin belirlenmesi. *TÜBAV Bilim*, 3(4) 335-341.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Zembat, R., Aydın, A. ve Gülay Duman, H. (2007). 5 yaş grubu çocuklar için hazırlanmış aile katılımlı dil eğitimi programının dil gelişimine etkisinin incelenmesi. *Avrupa Birliği Sürecinde Okul Öncesi Eğitimin Geleceđi Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 141-154), İstanbul, 2. Cilt. Ya-Pa Yayıncılık.